

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.115
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Н.В. Камінської
на дисертацію Присяжнюка Юрія Юрійовича «Правовий статус Міжнародного
агентства з відновлювальних джерел енергії», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 293 – Міжнародне право

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими темами

В останні десятиліття перед світовим співтовариством з'явилося чимало викликів і загроз, у тому числі в енергетичній та екологічній сферах, що зумовили акумулювання зусиль держав як основних суб'єктів міжнародного права, міжнародних організацій, наднаціональних та інших утворень. Йдеться, зокрема, про активізацію міжнародного правотворчого і правореалізаційного процесів на шляху забезпечення сталого розвитку у III тисячолітті. З-поміж результатів слід відзначити створення і функціонування спеціальних міжнародних організацій, зокрема, таких як Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії (IRENA), здійснення спільної енергетичної політики Європейського Союзу, підтримка відновлюваних джерел енергії, ефективне забезпечення гарантій енергетичної безпеки тощо.

Збільшення споживання енергоресурсів, як відомо, призводить до зростання екологічного навантаження на довкілля внаслідок викидів вуглецю при роботі теплоелектростанцій та інших електричних станцій, які використовують традиційні джерела енергії. При цьому особливо гостро проблема нестачі традиційних природних ресурсів постала і в Україні, яка поглиблюється і до певної міри енерговитратними технологіями виробництва. Витрати електроенергії на одиницю продукції в Україні в три-п'ять разів більше, ніж у розвинутих країнах Європи, США та Японії.

Постійне зростання всесвітнього споживання електроенергії потребує зростання первинних джерел енергії, базовими для яких є природні копалини: вугілля, нафта, газ. Їх частка в загальному споживанні для різних країн становить 75-85 %, а остаточна частина переважно покривається енергією, виробленою атомними та іншими видами електростанцій. Зважаючи на це, світова наукова спільнота здійснює постійний пошук ефективних шляхів використання відновлювальних або альтернативних джерел енергії (ВДЕ), включаючи енергії вітру, сонця, біомаси тощо. Аналіз сучасних напрямів досліджень в енергетичній сфері дає змогу узагальнити, що ВДЕ стали важливою складовою концепції сталого розвитку людства, а також невід'ємним чинником забезпечення енергетичної безпеки держав, регіональної і глобальної енергетичної безпеки. Також вивчення національного законодавства України і деяких зарубіжних держав з питань відновлюваної енергетики підкреслює потребу уніфікації термінів «нетрадиційні джерела енергії», «поновлювальні джерела енергії», «альтернативні джерела енергії», «відновлювальні джерела енергії» і т.і., усунення суперечностей і прогалин.

Отже, перед окремими державами сучасного світу, міжнародними організаціями постали невідкладні багатоаспектні завдання в даній сфері, включаючи завдання для науковців, законодавців, представників уповноважених органів виконавчої влади, для національних і міжнародних експертів. У цьому контексті дисертаційне дослідження Присяжнюка Ю.Ю. на тему «Правовий статус Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії», з огляду на предметно-функціональну спрямованість, безумовно є актуальним і своєчасним, Сподіваємось, сучасна наука міжнародного права збагатиться новими здобутками, адже запропонована робота присвячена актуальним питанням міжнародно-правового регулювання, міжнародно-правових відносин за участю держав і міжнародних організацій, зокрема Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії.

Актуальність дослідження визначається такими чинниками: по-перше, діяльність міжнародних організацій (міжурядових та неурядових) у сфері відновлювальної енергетики вимагає спеціальних досліджень зокрема і

стосовно діяльності України, її перспективної участі; по-друге, важливою є подальша імплементація у правову систему України, насамперед, у законодавство норм, розроблених і прийнятих міжнародною спільнотою з питань відновлювальних джерел енергії; по-третє, інтеграція України до ЄС, одним з пріоритетних напрямів функціонування якого є співпраця з енергетичних та екологічних питань, вимагає приведення національного законодавства України у відповідність до *acquis* ЄС, що підтверджено положеннями Угоди про асоціацію тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконано в рамках планових наукових досліджень кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка в контексті теми «Міжнародне право ХХІ століття: сучасний стан та перспективи розвитку» на 2012–2017 рр. (номер державної реєстрації 0113U00870), теми «Україна в сучасних міжнародно-правових відносинах» на 2017–2021 рр. (номер державної реєстрації 0117U001397).

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх наукова новизна

Ступінь обґрунтованості основних наукових положень дисертації визначається постановкою проблеми щодо дослідження теоретичних і практичних аспектів. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, є достатньо аргументованими. Поставлена мета роботи, сформульовані для її вирішення завдання, характеризуються багатоаспектністю, ґрунтовністю дослідження.

Зміст, структура дисертації свідчать про комплексний характер виконаної роботи. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, загалом відповідають сформульованій меті та завданням дослідження, є обґрунтованими й достовірними. Об'єкт і предмет дослідження відображено в структурі дисертації та її основному змісті. Аналіз змісту дисертаційної роботи,

а також списку опублікованих праць за темою дослідження дозволяють зробити висновок про ґрунтовність і достатній рівень апробації запропонованих результатів, що підтверджується поєднанням науково-теоретичних і методичних розробок, логікою дослідження й послідовністю викладу матеріалу, використанням аналітичних, експертних та інших праць.

Оцінка ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається різноманітністю, репрезентативністю і достовірністю використаних автором вихідних даних, отриманих з вітчизняних та іноземних офіційних джерел, міжнародних документів. Дослідження ґрунтується на узагальненні результатів напрацювань вітчизняних і зарубіжних фахівців з питань відновлюваних джерел енергії в умовах глобалізації та інтеграції, даних міжнародних наукометричних баз, звітів та аналітичних публікацій неурядових, міжнародних організацій, що практично підтверджують отримані автором висновки.

Робота характеризується логічною та виваженою структурою, зрозумілою послідовністю викладу матеріалу, чіткістю та переконливістю висновків і результатів. Дисертація відрізняється високою дослідницькою культурою, що базується на значному опрацюванні матеріалів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим в Україні комплексним дисертаційним дослідженням міжнародно-правового статусу Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії.

Найбільш вагомими теоретичними й практичними результатами, отриманими особисто Присяжнюком Ю.Ю. та обґрунтованими у дисертації, полягають у наступному:

уперше:

- доведено доцільність розглядати Міжнародне агентство з відновлювальних джерел енергії як інституційну основу співробітництва в сфері відновлювальних джерел енергії;

- представлено авторську періодизацію становлення співробітництва в сфері відновлювальних джерел енергії, зокрема виділено три етапи такого співробітництва: 1) зародження співробітництва (від закінчення Другої світової війни і заснування ООН до виникнення перших природоохоронних

організацій); 2) становлення такого співробітництва – приймаються основні міжнародно-правові акти в цій сфері (із середини 60 років ХХ ст. і до початку 2000-х); 3) інституалізація відносин в сфері відновлювальної енергетики (починаючи з 2000-х років і до сьогодні);

- з'ясовано, що розвиток міжнародно-правового регулювання сфери відновлювальних джерел енергії фактично до появи Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії відбувався не шляхом розвитку (виокремлення) окремого інституту, а опосередковувався розвитком норм міжнародного права навколишнього середовища;

удосконалено:

- тезу про те, що специфічний характер взаємовідносин держав-членів, у тому числі і України, з Міжнародним агентством з відновлювальних джерел енергії, зокрема щодо обов'язку співпрацювати з Агентством після припинення членства до завершення Проектів;

- положення про те, що форми припинення членства в міжнародних організаціях, зокрема про те що призупинення членства у деяких випадках може розглядатися як форма повного його припинення;

набули подальшого розвитку:

- положення про членство в міжнародних організаціях, а саме про види членства та можливість набувати членство в міжнародних міжурядових організаціях, інших міжнародних міжурядових та неурядових організацій;

- положення щодо особливостей правосуб'єктності Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії, зокрема особливостей привілеїв та імунітетів, договірної правоздатності;

- висновки щодо юридичних підстав діяльності Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії: загальних і спеціальних міжнародно-правових документів, а також їх класифікації.

Дослідження Присяжнюка Ю.Ю. спирається на ґрунтовну джерельну базу, що становлять, перш за все, праці, присвячені міжнародним організаціям, відновлювальним джерелам енергії, енергетичній безпеці, енергетичній

політиці, міжнародній правосуб'єктності, міжнародно-правовим документам і національному законодавству в даній сфері.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Слід підкреслити традиційний підхід до визначення структури дисертаційного дослідження, що складається з анотації, вступу і трьох розділів, що включають вісім підрозділів; а також висновків, списку використаних джерел, додатку.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність, відзначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, сформульовано мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, методологічну основу дисертації; викладено наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дослідження, зазначено структуру роботи. Слід зауважити, що логічною і переконливою є обґрунтованість актуальності теми дисертації.

Розділ перший «IRENA у механізмі правового регулювання впровадження та використання відновлювальних джерел енергії» складається з трьох підрозділів і присвячений методологічним та історичним передумовам дослідження міжнародного співробітництва у сфері відновлювальної енергетики (підрозділ 1.1), аналізу поняття відновлювальних джерел енергії в міжнародних правових актах (підрозділ 1.2), а також обґрунтуванню визначення IRENA як інституційної основи правового регулювання впровадження та використання відновлювальних джерел енергії (підрозділ 1.3).

Другий розділ дослідження «Юридична природа IRENA» зосереджений на розкритті юридичних підстав діяльності IRENA (підрозділ 2.1), особливостей членства в IRENA (підрозділ 2.2), міжнародній правосуб'єктності IRENA (підрозділ 2.3).

Третій розділ роботи «Правове положення IRENA» присвячений внутрішньо організаційному механізму IRENA (підрозділ 3.1), співробітництву IRENA з іншими суб'єктами міжнародного права (підрозділ 3.2).

Загальні висновки логічно впливають зі змісту дослідження та у концентрованому вигляді відображають основні результати дисертації. Робота є

завершеним і самостійним дослідженням, присвяченим актуальним теоретичним і практичним аспектам міжнародно-правового статусу Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії. Сформульовані автором висновки і рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне й практичне значення, базуються на значній джерельній базі. Вони вирізняються творчим підходом і самостійністю дисертанта, вмінням критично аналізувати існуючі точки зору, обґрунтовувати і формулювати власні погляди. Дане дослідження відповідає спеціальності 293 – «Міжнародне право».

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні теоретичні положення дисертації висвітлені в 18 наукових публікаціях, з яких: 4 статті опубліковані у фахових наукових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, а також 12 – у збірниках доповідей і повідомлень на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях. Публікації чітко відображають основні положення, висновки дослідження, що є достатньою мірою логічними й обґрунтованими.

Дискусійні положення та зауваження по дисертаційній роботі

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Присяжнюка Ю.Ю., констатуємо, що вона є структурованим логічним дослідженням, що містить важливі теоретико-методологічні й емпіричні висновки, рекомендації практичного значення, слід виділити окремі дискусійні положення і зауваження, а саме:

1. Не зовсім зрозумілим є послідовність викладення матеріалу підрозділу 1.3 «IRENA як інституційна основа правового регулювання впровадження та використання відновлювальних джерел енергії» у розділі 1 «IRENA у механізмі правового регулювання впровадження та використання відновлювальних джерел енергії». Лише у наступних розділах проаналізовано юридичну природу, правове положення або статус даної організації.

Тому закономірною видається конкретизація власне згаданого механізму правового регулювання як теоретичної категорії, а також формулювання чіткого її визначення і складових елементів, основ правового регулювання, причому не лише інституційних.

2. Сформульована мета і завдання дослідження (стор. 23) не цілком узгоджуються з його предметом (стор. 24), зокрема, в частині імплементації норм міжнародного права та права ЄС щодо відновлюваних джерел енергії у національне законодавство України. Так само у висновках до розділів та загальних висновках неналежним чином відображені отримані результати, проте у тексті дисертації викладено чимало цікавих та обґрунтованих положень, рекомендацій теоретичного і практичного характеру, які могли бути зафіксовані у висновках, положеннях наукової новизни.

3. Аналізуючи еволюцію правового регулювання відносин в сфері відновлювальних джерел енергії, автор відзначає, що таке регулювання на початкових етапах було «побічним продуктом» розвитку екологічних норм. *Однак, сумнівною і такою, що потребує додаткової аргументації, є спроба автора об'єднати в історичний етап всі події в цій сфері після 2000 р. і звести його виключно до екологічного спрямування.*

Так, стверджується, що «цей період характеризується значною інтенсифікацією міжнародно-правового співробітництва держав в сфері регулювання відновлювальних джерел енергії, що в підсумку призводить до необхідності інституалізації відносин у цій сфері, в результаті чого 26 січня 2009 року схвалено Статут Агентства. Разом з тим, у цей період було прийнято кілька природоохоронних документів, найважливішим з яких, без сумніву, є Паризька угода про зміну клімату 2015 року, які суттєво стимулювали розвиток міжнародно-правового регулювання цієї сфери.»

Видається, що створення IRENA стало логічним продовженням не тільки розвитку міжнародних екологічних норм, але й економічної співпраці держав та міжнародних організацій, про що свідчить зокрема той факт, що за

даними Світового банку майже 10 відсотків усіх міжнародних запозичень, які залучалися МВФ, Світовим банком та рядом інших міжнародних організацій, були пов'язані, в тому числі, з різними проектами в сфері відновлювальної енергетики.

4. Продовжуючи попереднє зауваження, доречно підкреслити, що автор виокремлює тенденцію до інституціоналізації відносин в сфері відновлювальної енергетики в процесі історичного розвитку цієї сфери, з чим загалом можна погодитися. *У зв'язку з цим цікавою є його позиція чи така інституціоналізація притаманна лише для відновлювальної енергетики, чи характерна для всієї сфери міжнародно-правового регулювання?*

5. Дисертант багато уваги приділив питанням теорії права міжнародних організацій, що важливо для даної тематики роботи. Однак деякі аспекти все таки не були належним чином розкриті, зокрема, питання про примусове припинення членства в IRENA. Так, у підрозділі 2.2 автор стверджує, що з аналізу практики можна зробити висновок, що припинення членства можливе у двох формах: призупинення членства та вихід. Цікавою особливістю Агентства є те, що в Статуті застосовується термін «виключення», як примусове позбавлення членства використовується термін «призупинення». Дана позиція видається спірною, оскільки у Статуті передбачено, що для члена, який постійно порушує положення цього Статуту чи будь-якої угоди, укладеної ним згідно з цим Статутом, привілеї та права членства можуть бути призупинені Асамблеєю більшістю голосів у дві третини присутніх членів, які голосують за рекомендацією Ради.

У зв'язку з цим виникає питання: яким чином таке призупинення членства можна вважати позбавленням членства?

6. У підрозділі 2.3 «Правосуб'єктність IRENA» здобувач багато уваги приділяє аналізу привілеїв та імунітетів цієї організації. На основі цього зроблено висновок: «окремі держави можуть встановлювати в своєму

внутрішньому законодавстві додаткові права, якими користується Агентство та його посадові особи на території цієї держави».

Тобто цікаво почути пояснення автора щодо того чи зустрічаються такі положення в практиці інших міжнародних організацій? І які держави на сьогодні передбачили додаткові привілеї та імунітети для IRENA в національному законодавстві?

У цілому висловлені дискусійні положення і зауваження запрошують автора до наукової дискусії, не применшують наукового і практичного значення дослідження, здійсненого Присяжнюком Ю.Ю.

Відсутність порушення академічної доброчесності

У розділах дисертації повно і ґрунтовно викладено зміст власного дослідження Присяжнюка Ю.Ю., зроблено посилання на наукові праці здобувача, наведені в анотації, які також містяться у списку джерел. Так само у положеннях, запозичених з наукового доробку інших авторів, з метою здійснення аналізу, вказано використані джерела. Публікації пов'язані з темою дисертаційної роботи і розкривають її зміст. Дисертація виконана здобувачем самостійно, а сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. Одна публікація підготовлена і опублікована у співавторстві з В. Лисиком, особистий внесок Присяжнюка Ю.Ю. становить 75 %, інші публікації одноосібні.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Вона не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації. Анотація подана українською та англійською мовами, є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження, його основних результатів, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Присяжнюка Юрія Юрійовича «Правовий статус міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії», свідчить про те, що робота виконана на відповідному теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Присяжнюк Юрій Юрійович за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

**Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного авіаційного університету**

Н.В. Камінська